

Complexitatea personalității haiducului român Pintea, precum și renumele de care s-a bucurat acest personaj istoric ne determină să ne punem o serie de întrebări legate de persoana lui.

Pe primul loc în centrul interesului nostru se situează întrebarea: cum a fost posibil ca un personaj negativ în timpul vieții să devină un erou național după moarte și care a fost momentul debutului legendei?

Apoi se cuvine a căuta în istoria popoarelor învecinate eventuale similarități și a integra personajul nostru în istoria mare, căutând comparații cu personaje similare.

Nu în ultimul rând se cuvine a fi ridicată întrebarea legată de modul în care un personaj exterior spațiului geographic analizat a reușit să-i cucerească pe locuitorii Maramureșului istoric, altminteri foarte conservatori din acest punct de vedere, în așa fel încât a devenit eroul cunoscut ca aparținând Maramureșului.

Cazul Pintea nu este unul izolat din perspectiva istoriei mari, mai toți iluștrii răufăcători, începând încă din antichitate, au beneficiat cu timpul de o aură care i-a plasat mai degrabă în poziția unor eroi naționali. Transformarea personajului negativ, hoț, răufăcător și atacator la drumul mare sau jefuitor al puținelor bunuri deținute inclusiv de săracii epocii s-a făcut treptat și a avut o legătură mai mare cu literatura și etnografia decât cu realitatea istorică. De altminteri acest mod de percepție a unui asemenea personaj nu este singular,

întotdeauna și la toate popoarele s-a întâmplat la fel. Se poate aduce în discuție cazul Robin Hood, devenit personaj pozitiv, ce împărțea din bunurile furate săracilor doar la câteva sute de ani după moartea hoțului ce stă la baza legendei, în timpul vieții fiind de fapt un hoț mărunt, care cu timpul a preluat legendar elemente pozitive dorite de popor. Un alt exmplu ce merită a fi adus în discuție este cel al celui mai cunoscut răufăcător german din secolul al XVIII-lea, Johannes Bückler, poreclit Schinderhannes[1] , adică Ioan jupuitorul. În cei peste 10 ani de acțiune acesta a cauzat peste 200 delicte, iar peste alți 200 de ani de la moarte acesta a cunoscut același transfer al faptelor negative spre unele pozitive, actualmente existând pe net peste 20000 postări despre acest bandit. Comune întregi îl folosesc ca reclamă, au fost turnate mai multe filme, care nu au reflectat realitățile istorice, iar istoricii au fost puși și acolo în situația de a nu putea face nimic pentru a impune fie și fragmentar adevărul istoric. Căutând mobilul acestui transfer istoricii germani au reușit să aducă contribuții pe care le găsim acceptabile și în cazul nostru. În lipsa unor
bandiți sociali
, deoarece s-a constat că aceste bande nu au avut niciodată programe politice și nici revendicări sociale, mentalul colectiv i-a inventat, transformând simpli hoți în bandiți sociali, idealizându-i. Acest lucru s-a întâmplat treptat.

Deși bandele mari de hoți existau deja în Europa începând din secolul al XVI-lea, (în Germania, Ungaria, Polonia, Olanda etc.) numărul lor a crescut semnificativ în secolul al XVIII-lea și începutul secolului al XIX-lea. Pe parcursul secolului al XVIII-lea, mai ales după apariția curentului literar cunoscut ca Sturm und Drang, a cărui reprezentant de seamă a fost Schiller, ce a scris celebra operă
Hoții
, se observă creșterea produsului literar, reprezentat de balade, piese de teatru, cântece, prin care hoții au fost transformați în persoane nobile, care împreună cu tovarășii lor răzbunau nedreptatea făcută lor de către societate. În acest moment Johannes Bückler a fost prezentat ca un fel Robin Hood, hoț social și nobil. Acești eroi a fost clar creați

de legendele scrise, iar în secolul al XIX-lea, în timpul grelei ocupații habsburgice în cazul nostru aceste legende s-au răspândit și la noi, jucând rolul unui exemplu catalizator. În secolul al XX-lea, în anii 70 pe plan european, dar și în România au fost turnate o serie de filme ce au definitivat imaginea de eroi naționali pozitivi ai acestor răufăcători. Trebuie remarcat că în momentul turnării filmului Pintea nu erau cunoscute documentele cu referire la Pintea, adunate și publicate mult mai tîrziu de către Doamna și Domnul Andea. În Germania s-a mers chiar mai departe, unul din landurile germane, Reinland-Pfalz, a încercat să-l folosească pe Schinderhannes ca reclamă privind calitatea acelui land.

Interesant este modul în care s-a trecut și s-a transferat lipsa suportului real al populației sărace dublu spoliate (de către stăpâni și hoți) într-un suport legat de împărțirea bunurilor furate de la bogați și împărțite săracilor. În realitate documentele vremii nu au descris existența unei asemenea preocupări din partea răufăcătorilor. În cazul eroului nostru nici o ascultare de martori, interogatoriu, poruncă oficială, corespondență sau alte acte scrise de diverse personaje nu menționează nici un singur caz de împărțire cu săracii a vreunui bun furat. Bunurile furate erau vândute sau dăruite unor persoane aflate în relație personală cu hoții (mai ales iubite sau oficiali ce trebuiau mituiți pentru a închide ochii la fărădelegi).

Un alt exemplu de acțiune a răufăcătorilor, contemporan cu Pintea a fost teritoriul învecinat Maramureșului, Polonia. Aici acționa tâlharul numit Holstein, un militar ce s-a raliat hoților, fiind în același timp membru al unui regiment militar, dar în paralel și pe ascuns, mascat, conducea și o mică bandă de hoți. În momentul prinderii a fost purtat prin satele jefuite de el, iar cei atacați, departe de solidaritatea clamată de legende, l-au scuipat și au aruncat în el cu pietre.

Astfel banda condusă de ductorul sau hotnogul Pintea a deschis

seria bandelor de hoți dintr-un secol în care acestea au devenit un fapt cotidian. Nu vom insista asupra condițiilor legate de apariția lui Pintea, fiind prezentate în lucrările menționate deja. Cert este că peste tot condițiile economice proaste, cauzate mai ales spre sfârșitul secolului, după intrarea armatelor habsburgice în Maramureș, mizeria în care trăiau locuitorii comitatului, dar mai ales procesele de cercetare nobiliară, în urma cărora micii nobili maramureșeni au avut cel mai mult de suferit au reprezentat un teren fertil pentru apariția fenomenului nemulțumiților, care în sfârșit, datorită instabilității politice create peste tot în provinciile foste turcești, au creat o mișcare armată. Au fost favorizați de poziția geografică a Maramureșului, situate la granițe, acolo unde se termina puterea comitatului și teoretic începea jurisdicția Poloniei.
În toată Europa la granițe s-au înregistrat cele mai mari mișcări ale bandelor de haiduci. Cum a fost posibilă perceperea lui Pintea ca mare conducător al armatelor de haiduci în Maramureș, când el acționa de fapt în toată Transilvania, mișcându-se și spre Banat și Crișana? Posibil că datorită faptului că era urmat îndeaproape de trupele imperiale, percepute ca dușmane. Numărul atacurilor mari produse de Pintea a fost relativ mic, dacă-l comparăm cu alți mari haiduci și totuși este cel mai cunoscut din toată istoria.

La mijlocul secolului al XVIII-lea în zona Bârgăului acționa banda lui Pasăre, aproape necunoscută. La 1759 Mihail Balea de leud raporta despre existența unei bande de 17 hoți, pe care vameșul din Săcel i-a consemnat ca umblând prin acele zone. După el a urmat banda lui Nicolae Păun, ce conducea 30 oameni și acționa în Districtul săsesc al Bistriței la 1773. Tot atunci, peste 10 ani, a acționat în aceeași zonă învecinată Maramureșului banda Pavnic, formată din militari dezertori din Regimentul de graniță bănățean. În anii 1778-1779 în Banat mărșăluia o altă bandă de hoți. Fenomenul era atât de răspândit că Guberniul ordona din nou la 1783 prinderea hoților din Ardeal, pentru prinderea fiecărui hoț punându-se o recompensă de 50 florini.

Poate cea mai grea întrebare ce se cuvine a fi ridicată este cea legată de relația lui Pintea cu Maramureșul și demontarea imaginii de hoț român. Nu putem afirma cu certitudine care a fost momentul și cum s-a produs înfierea lui Pintea de către maramureșeni, care au acceptat foarte greu să-i asimileze pe străinii veniți din Ardeal. Atât originea socială a lui Pintea, cât și apartenența lui militară era diferită, sclopetarii din care, fără temei credem noi se presupune că provine, erau supuși administrativ și economic Cămării de la Dej și militar cetății Gherla. Din analiza documentelor prezentate la 1787 în timpul procesului cu armenii, care au cumpărat de la Fisc cetatea și cărora li s-a promis și localitățile Târgu Lăpuș și Măgoaja, reiese că la sfârșitul secolului al XVII-lea nu existau în Măgoaja familiile din care se presupune că ar fi provenit haiducul. La fel mult proclamata cinstire a numelui Pintea pare să nu fi funcționat pentru localitatea natală, nici un sclopetar nu purta la 1738 când a fost întocmit Urbariul prezentat în proces prenumele Pintea. S-ar putea ca procesul ce a avut loc în 1678, de cercetare a stării sclopetarilor din domeniile fiscale, prin care unii din aceștia au fost reduși la starea de iobăgie să fi fost o altă cauză a mișcărilor.

Dar adoptarea lui ca maramureșean este foarte interesantă în condițiile în care folosea Maramureșul doar ca bază pentru atacurile pe care le făcea până departe în Crișana sau în Secuime, iar tovarășii săi originari din Maramureș erau ca număr jumătate față de cei din Satu Mare. De fapt mereu ne-am pus întrebarea de ce nu a fost preluat ca erou de către localitatea de baștină sau alte localități din comitatul Satu Mare. Poate un răspuns la această întrebare l-ar oferi documentele care atestă că Maramureșul a fost comitatul cel mai serios și cu rezultate notabile în prinderea hoților. După atacul din Polonia, identificat probabil greșit ca atac asupra castelului Rona din hotarul Poloniei [2], trimișii comitatului Maramureș au reușit nu doar să-i prindă pe hoți ci și să le confiște marfa, un procent de 30% revenind comitatului ca recompensă pentru strădanie [3]

.

În ceea ce privește atribuirea calității de luptător român ce acționa pe baza naționalității și a religiei strămoșești împotriva habsburgilor cel puțin pentru cea de-a doua afirmație nu există nici un suport documentar, doar unul legendar. Documentele publicate demonstrează fără urmă de tăgadă că Pintea era conducătorul unor haiduci români, unguri, ucraineni, sârbi, care acționau la fel și se înțelegeau între ei în problemele ce-i interesau. Informațiile erau oferite la fel de către informatori de etnii diferite, tăinuitorii erau români, unguri, ucraineni, din aceleași etnii făceau parte și cei la care erau ascunse prăzile.

Concluzionând s-ar putea spune că Pintea are 2 fațete diferite, una de erou legendar creat de literatură și etosul popular și una adevărată, ce ține de adevărul istoric, încă insuficient cunoscută, și care la toate popoarele este dificil de acceptat.

Unul dintre primele atacuri ale lui Pintea, insuficient cunoscut, a fost cel produs asupra cetății Kossow, din Galiția estică, azi Kossiw în Ucraina, regiunea Ivano-Frankiwsk. Cetatea a fost atestată documentar în Evul Mediu și a fost distrusă de turci. În anul 1700 a avut loc interogatoriul, luat la Satu Mare, la 10 aprilie [4] .

Se pare că ecoul acestui atac a ajuns în mod greșit la urechile unor functionari transilvăneni. Imediat după atacul ce a avut loc în iulie 1698 judele târgului Baia Sprie scria în grabă despre informația primită de la judele primar Iura Ionaș în legătură cu atacul bandei lui Pintea asuprea cetății Rona, de fapt asupra cetății Kossiw, situată la aproximativ 200 km. de prima localitate, cerând și informarea comandantului cetății Chioar. Informația primită se referea la uciderea a 250 oameni și jefuirea de bunuri și odoare ce au fost încărcate pe spinarea a 150 cai [5]

și la trecerea hoților în Maramureș, în munții Budeștiului, unde erau urmăriți de către maramureșeni. De fapt numărul celor uciși se ridica la

11 oameni, pagubele fiind întradevăr foarte mari, cifrându-se la 126.000 de florini polonezi.

Interogatoriul

În cauza celor din tovărâşirea tâlharilor lui Pintea încarceraţi la Satu Mare, făcută cu ocazia procesului tâlharilorla cererea ilustrului generalisim domn Bartolomeu Michail Lodriewicz, regent al cetăţii Zydacowiens şi al ilustrului şi generalisimului Domn Antoniu Wereszczynski, familiar și mare Palatin al Curţii Podoliei.

Despre tâlharul Samuel Lupul vice locotenent (hotnog) la mandatul(ordinul) ilustrisimului domn comite Friederich von Loewenburg, comandant al locului

Dat la Satu Mare 10 aprilie 1700

Desfăşurat după rânduială (după normă, regulă)

Cercetarea a fost făcută cu ocazia invaziei de către tâlhari a bunurilor oraşului Kossow, ale ilustrului şi magnificului Qiedoszchi, palatin al Podoliei, şi a solicitării despăgubirilor de 126.000 de florini polonezi, din cauza uciderii a 11 oameni.

Întrebările puse cu această ocazie, în număr de 5, au fost următoarele:

Întrebarea 1: Cine este? Care este prenumele şi numele de familie. De unde este? De când tâlhăreşte? Şi dacă a fost prezent la atacul de la Kossow?

2. Cine a fost iniţiatorul şi căpetenia acestei invazii? Cine i-a condus asupra cetăţii şi i-a informat despre bunurile aflate atât de departe, la Kossow?

3. Unde au ascuns prada atât de bogată şi bunurile jefuite?

4. Dacă comitatul Maramureş a primit ceva şi a participat la superatac? Care dintre ei (tâlhari) şi din ce motiv l-au ucis pe nobilul Ionaşcu, din comitatul Maramureş?

5. Cine i-a informat pe tâlhari despre depozitul de odoare şi argintăria avută în casa din Kossow și în satul Sokolonka?

Răspunsul la întrebări

Primul martor

La întrebarea 1. Samuel Lupul. Locotenent adjunct (Vicehotnog) al tâlharilor din satul Ferneziu, din apropiere de Baia Mare. Este prima dată când s-a alăturat tâlharilor când a mers în Rusia la bunurile târgului Kossow.

La întrebarea 2. Pintea a fost principalul conducător al acelor tâlhari. Informatorii săi au fost Ivan, Dimitrie, care a fost ucis, apoi al treilea venit, Fedor,pe care i-a chemat din pădurea Crasnei de pe muntele de înălţime mică numit Stog. Al patrulea a fost Vasile, fiul lui Herasim, nu ştie din ce sat, care se zice că erau trei fraţi. Din comitatul Maramureş au fost următorii: Teodorka Ianos din satul Sârbi, Molonar Simion din satul Hoteni, încarceraţi deja, şi Iacob din Hoteni, evadat.

La întrebările 3 şi 4 a răspuns că şi-au împărţit între ei banii pe munţii Poloniei (Polonica) (Pop Ivan). Toate bunurile, adevărata avere, aurul, argintăria, odoarele, straiele provenite din pradă au fost purtate pe cai. Au avut 65 de cai, şi când au ajuns în comitatul Maramureş, deasupra (lângă) satului Glod iată-l pe cunoscutul Dunca Alexa (judele plășii), cu oamenii aceluiași comitat şi cu haiducii maramureşeni din satul Botiza, care cu braţ înarmat le-au ieşit în cale, şi au intrat în conflict cine să le fie şeful. Toate poverile, prada și bunurile furate şi cu toţi caii (cu excepţia a 8 cai despovăraţi) au fost capturate. Ei înşişi evadând, în apărare l-au capturat pe nobilul Ionaşcu. Pe acesta în circa 5 ore cum l-au văzut mai mulţi dintre comitatensi(locuitori ai comitatului) l-au alergat şi l-au ucis; înfierbântându-se că nu au fost mulţumiţi, au luat prada şi au năvălit asupra lui, iar după conflict alți 8 tâlhari au luat cei 8 cai despovărați și i-au dus cu ei.

La întrebarea 5. a răspuns că un om a venit din proprie voință şi i-a condus (informat), venind el însuşi dinspre depozitul existent în satul Sokolonka, apoi l-a dat legat pe mâna tâlharilor, care i-au dat o haină evreiască şi l-au lăsat să plece.

Martorul al 2-lea

Declară fără tortură că se numește Gyreck Ilie, din satul Peleș, comitatul Satu Mare. La ancheta prin tortură a spus că nu a fost printre ceilalți tâlhari la prădarea locuitorilor din Kossow, ci după 1 lună s-a alăturat lor și a mărturisit că a participat la atacul asupra grecilor

A afirmat că pe lângă Pintea erau Molonar Simon și Ioan Botizai din satul Botiza, comitatul Maramureș.

Martorul al 3-lea

Molonar Simon din satul Desești, comitatul Maramureș, a răspuns fără tortură că nu a fost prezent pe timpul prădării cetății Kossow, a auzit că a fost pradă mare făcută de tâlharii ductorului (hodnogului) Pintea în Kossow și tâlharii au fost prinși de către comitatul Maramureș. A mai afirmat că a auzit că tâlharii acelui ductor Pintea ar fi dobândit mai multe lucruri din bunurile locuitorilor din Kossow.

Martorul al 4-lea

Ioan Batiz din satul Botiza, comitatul Maramureș, a răspuns că înainte de prădarea cetății Kossow a fost în slujba comitelui Michail Teleki, comite suprem al Districtului Chioar. Apoi are cunoștință despre numărul mare de hoți prinși de comitatul Maramureș după prădarea cetății Kossow și a celor moșii jefuite. Câștigul a fost împărțit apoi de către tâlhari. El s-a alăturat tâlharilor și a participat la prădarea grecilor.

Martorul al 5-lea

Teodorka Ionucz din satul Sârbi, comitatul Maramureș, a răspuns negativ la toate întrebările, în afară de faptul că în anul trecut, împreună cu vecinii săi, s-au alăturat tâlharilor la jafuri și a participat la prădarea grecilor

Martorul al 6-lea

La întrebarea 1. Cupşa Pintea, conducătorul tâlharilor, nobil din Transilvania, din satul Măgoaja. A răspuns că este haiduc, tâlhar, (praedones,) de 2 ani.

La întrebarea 2. Recunoaşte că el a fost conducătorul tâlharilor şi iniţiatorul şi a confirmat că un om oarecare de înălțime mijlocie din Rusia, Crasna, după ce i-a ieşit rău o afacere în aceste locuri, a fugit la ei şi i-a informat despre bogăţia de bunuri potrivite ca pradă şi a afirmat că acesta este deja torturat.

La întrebările 3.4. Spune că el a avut 77 de oameni. Prăzile dobândite şi toate cele luate în Kossow (în română se pronunţă Cosău!!!) au fost confiscate de către comitatul Maramureş și se află în locul numit Glod.

La întrebarea 5. Răspunde că el nu ştie cine i-a informat încă din cauza (ilizibil) şi nu a fost prezent la împărțirea prăzii din satul Sokolonka și la ascunderea ei, totuşi a văzut o cingătoare de argint, 4 linguri de aur, nişte straie ţărăneşti, totuşi preţioase, echivalente a 3-4 ducaţi de aur. Despre banii furați spune că florinii de argint au fost împărţiţi în 77, între cei 77 haiduci, iar cei ungurești câte 21 florini ungurești la fiecare haiduc, bani pe care i-a purtat într-un singur loc, fiind exclusă posibilitatea ca să-i ascundă careva dintre ei. Despre poverile (încărcăturile) destinate vânzării şi toate cele jefuite confirmă că au fost confiscate de către oamenii comitatului Maramureş şi

haiducii din Botiza, el a scăpat doar cu armele sale.

A mai adăugat că a auzit că banii, nu știe în ce monedă, luați de la oamenii comitatului, au fost cărați pe calul negru al unui tâlhar, acoperiți cu ceară, dar nu știe unde au dispărut

Despre moartea lui Ionaşcu a confirmat depoziţia primului.

Această anchetă s-a făcut în prezenţa noastră,

Carol Sigismund de Wiese, căpitan

Christophor Henrich de Talendorff, căpitan

Johann Gerhand Morkens, locotenent

Johannn Hermann Mecklemburg, auditor, secretar și prim jurat al comitelui Frederic von Loewenburg

Actul este anexă la adresa trimisă în numele vicecomitelui comitatului Maramureș, Michail Jodzienicz, la 20 aprilie 1700, notarului aceluiași comitat, Francisc Darvai, prin care i-a trimis o copie a ascultării de martori făcută după atacul asupra cetății Kossow, cerând documente despre mersul procesului, declarații și informații despre această problemă.

Dat la Sighet la 20 aprilie 1700

1 Helga Abret: *Schinderhannes – ein grenzüberschreitender Räuber. Ein regionaler Mythos und seine literarischen Adaptationen*
.
, în:
Der literarische Zaunkönig.
1/2014.
S. 15-22. (pdf-Datei 377,2 KB)

2 Susana și Avram Andea, *Documente privind mișcarea lui Pintea 1693-1703* , Editura Supergraph, Cluj-Napoca, 2003, pag. 36-37

3 Ibidem, Susana și Avram Andea, *Haiducul Pintea și lumea sa 1693-1703*
, Editura Supergraph, Cluj-Napoca, 2003, pag. 91

4 S. J. A. N. Maramureş, Fond Liceul Reformat Sighet, Inv. 966, Dosar 44/1698-1703

5 Susana și Avram Andea, *Documente privind mișcarea lui Pintea 1693-1703* , Editura Supergraph, Cluj-Napoca, 2003, pag. 36-37 ;

ARTICOL publicat de catre d-na Dr. Livia Ardelean (Arhivist la Serviciul Judetean Cluj al Arhivelor Nationale) si prof. Marius Voinaghi (Colegiul National "Dragos Voda") in Revista Arhivei Maramuresene, anul VII, nr. 7/2014, Baia Mare pp.51 / 62.